

Sfântă Mărie,
Maica Sfântă,
Atunci să aibă putere să mă bată
Când m-o bate pruncu aista.

Il pui de trei ori, dar niciodată cu soț
și îl pui până la nouă.

De la Cecilia Ciocan, porecla Țăca Lichii,
64 de ani, Certeze nr. 921, 1997

1495.

Descântec cu argintul viu

Argintul viu trebuie ținut încontinuu,
numai noaptea, să nu fugă, să nu se
ducă. Ca să fie de folos, trebuie slujit
la biserică. Îl pui lângă zahăr, sare,
și-l pui în ceva să nu sară, că, dacă se
pierde în casă, ți-o surpat casa. De
nouă ori câte nouă trebuie slujit.
Popa nu trebuie să știe că slujește
argint că știe că-i folosit în farmece.
Îl coși la haină, pe care nu o speli.
Este utilizat când se altoiește pomul,
trebuie purtat de femei, ca să se
prindă. Să rupi mlădițele de pe pom,
să pui nouă grăunțe de piper și să pui
un pic de sare, se cos într-un loc și se
altoiește pomu.

De la Cecilia Ciocan, porecla Țăca Lichii,
64 de ani, Certeze nr. 921, 1997

1496.

Descântec cu lutul

Ne ducem, când avem de lucru ceva
la casă cu lutul, ne ducem la o
groapă mare și săpăm și aducem lut
de acolo și luăm cu mâna de nouă ori
și lăsăm acolo toate mizeriile: purecii
și tot ce este rău pe lumea asta, le
țipăm acolo de nouă ori, săpăm în lut
să rămâie lutu curat, să-l aducem
acasă să ne fie de folos.

De la Maria Bilașco, 60 de ani, Petrova nr. 809, 1997

Colecția SAMOILĂ NODIȘ

Jocuri de copii din Cupșeni

(Din "Caietele monografice", 2003)

În satul Cupșeni, copiii au găsit diferite forme de distracții în timpul liber. Ei erau de mare ajutor, după puterile lor, în gospodărie: la îngrijirea animalelor, culesul fructelor, la muncile agricole, dar și la școală. Pe câmp sau în sărbători, ca și la școală, ei se jucau cu diferite jucării confecționate din lemn sau alte materiale, dar și diverse jocuri învățate de la bunici, părinți și frați.

Dintre jucării putem aminti:

- Avion din hârtie
- Bici încordat (împletit din mai multe sfori: în două, în trei, în patru, în șase, în opt)
- Bicicletă de lemn cu furca și roțile din lemn de alun
- Bicicletă din tulpină și rujă de floarea soarelui
- Bucium din coajă de tufă (alun)
- Capra de tăiat lemne
- Casă și șură din lemn de alun
- Căruț cu roți de lemn
- Cârceie pentru speriat păsări
- Fliscoaie cu pănușă de alun
- Inele pe degete din fire de pipirig
- Lingură din fire de pipirig
- Moară pe apă cu ciocane
- Morișcă cu alun
- Morișcă din bondar (în picior se introducea un spin, făcând legătură cu mânerul de lemn de care se ține printr-o bucată de aripă)
- Morișcă din lemn
- Păpuși din lemn, îmbrăcate cu cârpe, puse și în straturile din grădină împotriva gângăniilor
- Pistol cu grăunțe de porumb
- Pistol cu țevă de cupru (funcționa cu fosfor de la chibrituri)
- Pușcă cu apă, din lemn de soc
- Pușcă cu carbid
- Pușcă din soc cu dop de călți
- Rachetă dintr-un dinte de pieptene (dintele se înfășura într-un staniol, apoi se aprindea la un capăt cu un chibrit și zbura)
- Război de țesut
- Sanie din lemn
- Satelit din hârtie
- Săgeată dintr-o șindrilă de brad
- Schiuri din lemn
- Sperietoare din nasture introdus într-o cutie cu chibrituri.

Șpițul

Se confecționa șpițul dintr-o bucată de băț de alun, lung și lat de două degete. La vârf era ascuțit ca un creion. Se căuta o piatră netedă, cu lățime potrivită, fixată pe pământ. În mijlocul ei se fixa șpițul, cu vârful în sus. Jucătorul care a fixat șpițul măsura șapte pași de la șpiț până la jucători, apoi făcea cu călcâiul o groapă în pământ, de unde se va lovi

Ce floare e mai frumoasă și bărbații o miroasă?

(Femeia)

Colecția LIUBIȘA MLADENOVICI, Valea Timocului, 1995

șpițul cu bota.

Participau patru, până la șase copii, care aveau în mâna dreaptă fiecare câte un băț - botă - cam de 1,50 m. Se așezau în jurul șpițului, în semicerc, la o întindere de băț - cu mână cu tot -, ca să nu-l atingă când lovesc șpițul cu bota, atât înainte, cât și lateral. Înainte de începerea jocului, participanții trag la sorți, doi cu doi, apoi învingătorii între ei, iar cel care câștiga bățul ultima dată, mergea să caute șpițul.

Cel dintâi jucător arunca băta din gaura lui ca să lovească șpițul, iar cel de la căutat trebuia să prindă șpițul, ori să-l ia de jos și să fugă cu el și să lovească piatra. Cel care a lovit cu băta trebuia să fugă, să-și ia băta și să se întoarcă la groapa sa. Tot așa trebuia să fugă la groapă cel de la cătat, care nu avea groapă.

Dacă primul nu lovește șpițul, dau ceilalți cu bota, până nimereste unul. Cei care nu au nimerit, lasă botele acolo și stau la groapa lor, fugind după bote doar atunci când nimereste careva șpițul. Cel care nu ajunge la groapă, stă la cătat șpițul.

De la Todor Nodiș, 73 ani, 2003

Foto: Cristian Turcanu - Covor în culori vegetale

Joc în boi

La joc pot participa câți jucători vroiesc. Fiecare jucător are în mâna dreaptă un cuțit deschis. Se așează pe pământ. Primul jucător începe jocul astfel: ia cuțitul de vârf, cu două degete de la mâna dreaptă, adică degetul mare și degetul arătător, mânerul stând în sus, pe verticală. Se arunca, apoi, cuțitul cu vârful în pământ. Apoi se pune cuțitul pe degetul arătător, echilibrându-se și aruncându-l să se înfigă vârful în pământ. Aruncarea se făcea o singură dată. Următoarea "probă" era cu cuțitul de pe degetul mijlociu, apoi pe două degete - arătătorul și mijlociul -, apoi din palmă, din care se arunca de patru ori. După aceea, se pune cuțitul pe degetul arătător și degetul mic, celelalte două degete rămase închizându-se în palmă, cuțitul aruncându-se astfel de cinci ori. Cel care arunca, era asistat de ceilalți copii, așezați în cerc sau în semicerc. Lua mâna stângă și o băga pe sub mâna dreaptă. Se prindea cu degetele de lobul urechii drepte, iar cu mâna dreapta peste mâna stângă, cu două degete, arunca cuțitul în partea stângă, cu vârful în pământ. Apoi făcea la fel prinzându-se cu mâna dreaptă de lobul urechii

Cu o rândunică
Nu se face primăvară.

Colectia AUGUSTIN MICU, Cicărlău, 2002

1497.

Descântec pentru fântână

Când facem o fântână nouă,
descântăm, acolo să rămâie apa bună.
Luăm apă curată și sfințită și sfințim
fântâna, să fie apa curată și să nu se
întâmpie nimic în fântâna aceea, să
nu cadă nimic în apa aceea, să ne fie
de folos și bucurie și de dragoste la
casă, s-o bem cu bucurie, sănătoși și
bucuroși și zicem:

Maică Marie,
Maica Sfântă,
Descântecul de la mine,
Leacu de la Dumnezeu.

De la Maria Bilașco, 60 de ani, Petrova nr. 809, 1997

1498.

Practici magice la șezătoare

Când feciorii întârzie să apară, o fată
adună, pe propria-i furcă, caier luat
de la toate fetele participante. Acest
caier este tors pe la spate și este însoțit
de următorul dialog:

- Nu torc
Că destorc,
Câți feciori în toate șezători
Să n-aivă stare,
Nici așezare
Până-n a noastră șezătoare.

Tortul, tors pe la spate, se întinde pe o
sită care, însoțită de anumite vorbe,
este rostogolită printre picioarele a
două fete așezate spate-n spate:

- Turduluc butuc,
Pe (cutare)-l aduc!
- Vine?
- Vine!

După ce au rostogolit sita, câteva
fete pornesc să lege calea feciorilor
spre alte șezători. Cu tortul de pe sita
cu jirebde se lega ulița și feciorii nu
mai mer(g)eu altunde.

Cea mai interesantă practică de
aducere a băieților în șezătoare este
adusul bdicoșeilor. Păstrând taina și
liniștea nopții, fetele luau cu gura din
râu "bdicoșei", adică pietre
mânânte, le duceau acasă și le
fierbeau într-o oală pregătită din
timp. Mișcarea pietrei în vas dădea
impresia pașilor grăbiți, atunci
veneau feciori la fetele care au luat
bdicoșei. Feciorii însă nu veneau
pregătiți de însurătoare. Ei erau la
lucru și veneau desculți.
De la Costea Maria, 35 de ani, Lăpușul
Românesc, 1997

1499.

Practici magice în jurul focului

Aceste practici se desfășoară în Lăpușul Românesc, în șezătoare. Fetele puneau jar pe mătură și puneau mătura pe grindă și o loveau cu muchia săcurii, să cadă scânteii, și ziceau:

Așa cum sar scânteile,
Așa să vie feciorii în șezătoare!

Ori dădeau cu mătura cu jar după babe, ca să se scoale și să facă loc la feciori.

De la Costea Maria, 35 de ani,
Lăpușul Românesc, 1997

Altă variantă este întepirea cărbunilor. Practica se derulează după următorul scenariu: se iau cărbuni aprinși, se azvârl în grindă, se calcă în picioare, se bat cu mătura înspre afară. Tropotul fetelor simulează un dans dezarticulat, în lipsa feciorilor și a căror nume îl strigă.

Variantă:

Fetele așezau tăciunii pe muchia securii și, lovind grinda, spuneau:

Câte scânteii or sări
Atâția feciori or veni,
Câți feciori,
Din tăte șezători,
Să naivă stare
Și alinare
Până în a noastră șezătoare.
Să aibă stropșele
În obdele,
Furnici
În opinci -

Adă-i, Doamne, până aici.
În Boiereni, firul tors se aruncă în foc, se calcă în picioare, se mătură înspre afară, ori este "jucat" aprins.

stângi, iar cu stânga trecută pe sub mâna dreaptă arunca, cu vârful în pământ, cuțitul. Apoi prindea vârful cuțitului între dinți, săltându-l în sus în așa fel încât să cadă cu vârful în jos, în pământ. O altă probă era aruncarea cuțitului, prins cu două degete de la mâna dreaptă, peste cap, să-l înfigă în pământ. Alta era punând cuțitul pe frunte și, cu o mișcare iute, să-l înfigă în pământ.

Când unul pierdea, jocul reîncepea de la prima fază, cel care a trecut peste toate probele fiind declarat câștigător.

Unul dintre câștigători lua apoi o glie din pământ, tăiată rotund cu cuțitul, prin care se înfigea un băț și o puneă în mâna celui care pierdea jocul; după aceea îl ținea cu palma dreaptă peste ochi, să nu vadă nimic și îl plimbau în toate părțile fără să știe unde merge. Cel care-l ducea cu mâna la ochi, îi lua glia și o arunca departe, într-o direcție necunoscută de cel purtat. Apoi se întorcea la locul de unde au pornit, tot cu mâna pusă peste ochi. După ce sosea, lua mâna de pe ochi și-l puneau să găsească glia. Dacă n-o găsea, cel care a aruncat glia o lua și-l lovea cu glia peste spate.

Jocul se relua.

De la Todor Nodiș, 73 ani, 2003

De-a popa-n glie

Puteau participa mai mulți copii.

Se taie un par cu mai multe crăci, clenciuri, scurtate din secure. Acesta se înfigea în pământ.

Fiecare copil avea în mână câte un cârlig de lemn. Primul copil care începea jocul lua cârligul și-l puneă în prima cracă, apoi al doilea, al treilea etc., până se umplea parul până la vârf. Dacă se întâmpla ca unul dintre ei să nu aibă unde pune cârligul în cracă, era dus cu glia ca la jocul în boi, trebuind s-o găsească.

Jocul continua de la început.

De la Todor Cupșa, 73 ani, 2003

Jocul cu mingea - de-a una și fuga

Se juca, de obicei, în Postul Paștilor.

Mingea era confecționată din cărpe de cânepă, împăturite și legată cu sfoară împletită în peteci, adică în mai multe ochiuri, ca o plasă.

Se alegeau două echipe. Terenul avea cam 25-30 m. Locul unde începea jocul era numit "la bătut", cei din teren fiind "la cătat", adică la prinsul mingii. Fiecare participant din echipa de la bătut bătea mingea de un număr de ori stabilit de comun acord. După ce bătea primul, el trebuia să fugă la capătul opus al terenului, fie pe mingea bătută de el, fie pe a celorlalți coechipieri. Adversarii încercau să-l lovească cu mingea, dacă nu, el ajungea la țintă, trebuind, la fel, pe o bătută, să fugă și înapoi. Cei care reușeau să fugă la cătat și înapoi, aveau dreptul să mai bată mingea. Dacă erau loviți cu mingea, până la ultimul, echipele schimbau locurile: cei de la bătut treceau la cătat. Dacă cel lovit cu mingea era aproape de "țel", de locul unde trebuia să ajungă, trebuia să facă o săritură cu picioarele înainte și să se întindă pe pământ, iar cu mâna dreaptă să atingă țelul; atunci era iertat de pedeapsă. O altă modalitate era să scuipe din locul de unde a fost lovit cu mingea până dincolo de țel.

La joc asista multă lume, iar femeile duceau floricele de porumb și semințe de bostan sau de floarea soarelui, prăjite.

În Cupșeni jocul cu mingea se juca pe Poderei, în sus, sub Coastă, sau, în partea de jos a satului, duminica și în sărbători.

De la Todor Cupșa, 73 ani, 2003

Ce nod cu gura să-noadă Și cu mâni nu se desnoadă?

Colecția LIUBIȘA MLADENOVICI, Valea Timocului, 1995

(Cununia)